

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA TASHKIL ETILGAN MUZEYLAR VA ULARNING FAOLIAYTI.

Bozorov Sobir Botir o'g'li¹

¹Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabasi
E-mail: sobirbozorov667@gmail.com

Hasanov Fayruz Odil o'g'li²

²Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabasi
E-mail: fayruzasanov6@gmail.com

Jo'raqulov Javohir Haydar o'g'li³

³Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabasi
E-mail: joraqulovjavohir53@gmail.com

Esanov Hayitali Juma o'g'li⁴

⁴Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabasi
E-mail: hayitaliesanov@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7421506>

ARTICLE INFO

Received: 01st December 2022

Accepted: 05th December 2022

Online: 10th December 2022

KEY WORDS

«O'zbekmuzey», Amir Temur va Temuriylar davri muzeyi, Olimpia va shon-shuxrat muzeyi, faoliyatini tubdan yaxshilash va takomillashtirish to'g'risida, «O'zbekmuzey» tashkiloti.

Mustaqil vatanimizda milliy o'zlikni tiklashga alohida e'tibor berilmoqda. Zero bizning yurt ajdodlarining tarixda ko'rsatgan buyuk xizmatlarini xolis o'rganish va targ'ib etish alohida ahamiyat kasb etadi.

Mustaqillik davrida muzeylar ishiga alohida e'tibor berilmoqda. Buning bir qancha omillari bor:

Birinchiidan, mustamlakachilik yillarida ongimizdan o'chirib tashlangan milliy tuyg'ularni qayta tiklash;

Ikkinchiidan, milliy g'urur, milliy ongni yuksaltirish uchun unutilgan tariximizni qayta tiklash;

Uchinchiidan, ajdodlar hurmatini joyiga qo'yish, yosh avlodni ajdodlar nomi va merosi bilan faxrlanishga o'rgatish, milliy g'ururini yuksaltirish, buyuk an'analarning davomchisi etib tarbiyalash;

To'rtinchiidan, milliy qadriyatlarimiz bizga demokratik, xuquqiy, qudratli O'zbekiston davlatini barpo etish uchun «O'zbekiston kelajagi buyuk davlat» g'oyasini ro'yobga chiqarish uchun kerak;

Beshinchiidan, milliy qadriyatlarimiz mamlakatimizning jahon hamjamiyatidan munosib o'rin egallashi, kelgusi avlodlarga ozod va obod Vatan qoldirish uchun kerak.

Ushbu yo'nalishlarga Prezidentimiz asarlarida qayta-qayta to'xtalib o'tirilmoqda.

ABSTRACT

Ushbu maqola mustaqillik yillarida yurtimizda tashkil etilgan muzeylar, ularning faoliyati va muzeylar to'g'risida ishlab chiqilgan farmon va farmoyishlar haqidagi ma'lumotlarga ega bo'lasiz.

Ana shu maqsadlar hukumat siyosiy tadbirlarida o'z ifodasini topmoqda. 1998 yil 12 yanvarda «Muzeylar faoliyatini tubdan yaxshilash va takomillashtirish to'g'risida» O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni e'lon qilindi. Farmonda asosan O'zbekiston hududida qadimdan shakllangan muzeylar tizimining shakllangan muzeylar tizimini yanada takomillashtirish, ularning xalqning ma'naviy-ahloqiy kamolotida tutgan o'rnini oshirish, muzey fondlarida saqlanib kelayotgan xalqimizning boy tarixini mustaqilligimizning odimlarini aks ettiruvchi, noyob, nodir eksponatlarni avaylab asrash, o'rganish, boyitib borish, dunyoga olib chiqish va targ'ib qilish, ulardan xalqimizning ongida milliy g'urur va iftixor, istiqlol va Vatanga sadoqat tuyg'ularini kuchaytirish yo'lida keng foydalanish, muzeylarning zamon talablariga mos yuqori malakali mutaxassislar bilan ta'minlash, moddiy-texnika bazasini mustahkamlab, jahon muzeyshunosligi tajribalarini qo'llashga zarur sharoitlar chora tadbirlar- madaniyat ishlari vazirligi qoshida muzeylarni qo'llab quvvatlovchi «O'zbekmuzey» jamg'armasi tashkil etildi. Bu jamg'arma muzeylar fondlarida yillar davomida saqlanib kelayotgan xalqimizning boy tarixidan guvohlik beruvchi noyob nodir eksponatlarni avaylab asrash, ularni ilmiy tomonlarini o'rganish, ta'mirlash, yangi eksponatlar bilan muzey zallarini boyitish bilan shug'ullanmoqdalar.

Bugungi kunda mamlakatimiz hududidagi turli muassasalar, korxonalar, qurilish tashkilotlari, qishloq, jamoa boshqaruv xo'jaliklari qoshida, shahar, tuman, viloyat markazlarida, xalq ta'limi tizimida 1200 dan ortiq muzeylar bo'lib, ularning eng yiriklari poytaxtimizda joylashgan. Shu bilan birga, o'nlab yozuvchilar, shoirlar, rassomlar, olimlar va mashhur san'at arboblari uy muzeylari mavjud.

O'zbekiston Vazirlar Mahkamasining «Muzeylar faoliyatini tubdan qo'llab quvvatlash masalalari to'g'risi» dagi 5-mart 1998-yil 98-sonli qarori «O'zbekmuzey» jamg'armasiga, O'zbekiston muzeylar jamoatchilik kengashining xalqaro muzeylar kengashi-IKOMga a'zo bo'lganligini hisobga olib, O'zbekiston muzeylariga har tomonlama yordam ko'rsatish vazifasi topshirildi. Ushbu qarorda mamlakat muzeylarini ta'mirlash, zarur texnik vositalar va zamonaviy asbob-uskunalar bilan jihozlash hamda mablag' bilan ta'minlash vazifalari yuklatilgan.

Mazkur qarordan ilhomlangan «O'zbekmuzey» hodimlari qator ishlarni amalga oshirmoqdalar. Mavjud barcha o'zbek muzeylari fondidagi eksponatlarni yagona ro'yxatini tuzish, eksponatlarni doimiy himoya qilish sharoitlarini yaxshilash, saqlanayotgan eksponatlarning qat'iy nazoratini ta'minlash, ilmiy konsepsiyalar ishlab chiqish, xorijiy mamlakatlardagi muzeylarda saqlanayotgan tariximizga va ma'naviy boyligimizga oid osoriatiqalarni, shuningdek, qadimiy qo'lyozmalarni ro'yxatga olish, ularni xalqimizga tanishtirish, shuningdek, muzeylardagi nodir eksponatlarni dunyoga olib chiqish, jahon xalqlariga tanishtirish sohasida tegishli tashkilotlar bilan hujjatlar ishlab chiqish shartnomalar tuzish ishlarini olib bormoqdalar. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Ijtimoiy va ma'naviy muhitni yanada sog'lomlashtirish to'g'risida» gi hamda «Ma'naviy va ma'rifiy islohotlarni samaradorligini yanada oshirish chora tadbirlari to'g'risi»dagi qarorlariga javoban qator tadbirlar ishlab chiqdik. Shunga ko'ra, mamlakatdagi barcha muzeylarda har oyning bir kuni «Ochiq eshikular kuni» deb e'lon qilindi. Shu kuni muzeylarga o'quvchilar, talabalar va boshqa tomoshabinlarga muzey xodimlari bepul hizmat ko'rsatmoqda. Shuningdek, tariximizning yorqin iz qoldirgan allomalarga bag'ishlab, muzeylarda «Barhayot siymolar»

mavzusida adabiy kechalar, «Istiqlol, ma`naviyat va muzey» mavzusida tadbirlar o`tkazilib kelmoqda. Ayniqsa, Imom Buxoriy, Ahmad al-Farg`oniy, Kamoliddin Bexzod, Jaloliddin Manguberdi, Ogahiy va boshqa allomalarga bag`ishlab muzeylarimizda o`tkazilayotgan tadbirlar yoshlarni ajdodlar me`rosiga sadoqat ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Tarixizdan ma`lumki, Turon Movaraunnaxr, Turkiston deya atab kelingan, «Buyuk ipak yo`li»da joylashgan O`zbekiston Sharq bilan G`arbni bog`lovchi, ularni iqtisodini, madaniyatini, san`atini, taraqqiyotini bog`lab turadigan bir makon bo`lgan.

«Buyuk ipak yo`li»ning vorisi sifatida O`zbekistonga ko`plab mamlakatlar AQSH, Yaponiya, Germaniya, Fransiya va Italiya kabi davlatlar juda katta qiziqish bilan qaramoqda. Ular ajdodlarimiz me`ros qilib qoldirgan muzeylarimizda saqlanayotgan noyob osori-atiqalarni ko`rish, qadimiy-tariximiz, boy madaniyatimiz bilan tanishish istaklarini bildirmoqdalar.

«Amerika Qo`shma Shtatlarida qadimiy «Buyuk ipak yo`li» da joylashgan, uyg`onish davrida ham, o`rta asrlarda ham jahon taraqqiyotining, ilm-fan rivojining o`chog`i, buyuk allomalar makon topgan, boy tarixi, madaniyatga ega bo`lgan bugun ham katta ilmiy-iqtisodiy taraqqiyot imkoniyatlariga ega bo`lgan sizning O`zbekiston Respublikangizga hurmat, qiziqish juda kattadir», -deb yozibdi Islom Karimovga yo`llagan xatida AQShdagi Markaziy Osiyo muzeyi direktori, Pensilvaniya universitetining professori, doktor Fredrik T. Xiberg.

Shu mazmundagi xatlar Yaponiyadan, Fransiyadan, Germaniyadan, YUNESKOdan, Xalqaro muzeylardan tashkiloti IKOMdan tez-tez kelib turibdi. Gap shundaki, hammasi ham o`z mamlakatlarida muzeylarimizdagi eksponatlarni ko`chma ko`rgazmasini tashkil etishni taklif tmoqdalar. Mustaqillik davrida yurtimizda buyuk tarixiy siymolarga atalgan haykal va muzeylar soni ko`payib bormoqda.

Mustaqillik davrida buyuk tarixiy siymolarga atalgan haykal va muzeylar qurildi.

1993 yilda Amir Temur Xiyoboni o`rtasida Sohibqiron Amir Temurga Suvoriy haykal o`rnatildi.

1996 yilning 18 oktabr kuni mamlakatimiz poytaxti Toshkentda buyuk sarkarda va davlat arbobi Amir Temurga atab Sharq Milliy me`morchiligining noyob va mo`jizaviy namunasi sifatida bunyod etilgan Temuriylar tarixi davlat muzeyining tantanali ochilish marosimi bo`lib o`tdi.

Prezident I.Karimov muzey ochilish marosimida so`zlab «Bugun zo`r shodiyona- bilan ochilayotgan Temuriylar tarixi davlat muzeyi sohibqiron shahsiyatiga nisbatan yurtimizdagi tarixiy adolat tantana qilganing yana bir amaliy isbotidir.

Aytish mumkinki. Amir Temur hiyoboni go`zal bir uzuk bo`lsa, bu muzey shu uzukning yoqut ko`zidir. Muzeyni ziyorat qilgan har bir inson mening bu so`zlarim shoirona tashbeh yoki mubolag`a emasligiga ishonch xosil qiladi. Bu muzeyda bizning o`tmishimiz ham, bugungi kunimiz va buyuk istiqbolimiz ham bamisoli ko`zguda aks etgandek namoyon bo`ladi. Kimki O`zbek nomini, o`zbek millatini kuch qudratini, adolatparvarligini, cheksiz imkoniyatlarini, uning umumbashariyat rivojiga qo`shgan xissasini, shu asosda kelajakka ishonchini eslash kerak.

Amir Temur hayotining mazmuni, betakror faoliyatining asosiy ma`nosi-Vatan ozodligi, vatanga muhabbat degan oliy qadriyatlardan iboratdir.

Chuqurroq o`ylab qarajak, bu vasiyat aynan biz uchun- buyuk sohibqironning bugungi

avlodlari uchun aytilgan.

Bu dunyoda xalqimiz, millatimiz, O'zbekistonimiz bor ekan, Amir Temur nomi barhayot!»

Umumiy maydoni besh ming kvadrat metrni tashkil etgan bu muzey 6 oy davomida qurilib bitkazildi.

Muzey qurilishida butun mamlakat mutaxassislari ishtirok etdilar.

Toshkentlik qo'li gul quruvchilar, chinnisozlik va keramika, «Mikond» korxonalarining mohir hunarmandlari, «Usta» birlashmasi, Yugoslaviyaning «Torevik» firmasi va boshqa o'nlab mehnat jamoalari bu ishga munosib hissa qo'shdilar.

1996 yil 1 sentabrda davlatimiz mustaqilligining 5 yillik to'yida Toshkentda O'zbekiston Respublikasining Prezidenti I. A. Karimov va Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi (XOQ) raisi X. A. Samaranch Olimpiya Shon-shuhratmuzeyining tantanali ravishda ochdilar. Muzeyni ochish marosimida sportchilar, murabbiylar, jismoniy tarbiya va sport davlat qo'mitasi, O'zbekiston Olimpiya qo'mitasi, sport klublari, va jamiyatlari vakillari ishtirok etishdi.

Muzeyni bezash ishlarida eng iqtidorli rassomlar va haykaltarshlar, O'zbekiston xalq ustalari qatnashdilar. Muzeydagi eng asosiy mavzu-hozirgi zamon Olimpiya o'nlari. Eksponatlardagi Olimpiya harakati qachon paydo bo'lgani, O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasining barpo etilganligi, mamlakatimizda olimpiya g'oyalarining taraqqiy etganligi, Olimpiya O'yinlarining o'tkazilishi va shu O'yinlarda g'olib sovrindor bo'lib chiqqan O'zbekiston sportchilarining ishtirok etayotganligi haqida hikoya qilinadi. Muzeyga tashrif buyurganlar XX asr Olimpiya O'yinlarining shonli tarixida o'z nomlarini qoldirgan bir qator sportchilar bilan tanishadilar. G. Shamray (gimnastika), S. Babanina, N. Ustinova (suzish), V. Duyunova, L. Pavlova (valeybol), R. Kazakov, A. Fadzayev, aka-uka Xadarsevlar (kurash), R. Risqiyev (boks), S. Ro'ziyev (qilichbozlik), R. Gataulin (langarcho'p bilan sakrash), L. Axmedov, A. Xan (chim ustida xokkey), R. Yambulov (miltiqdan otish), N. Muxammadiyev (og'ir atletika), O. Chusovita, R. G'aliyev (gimnastika), L. Cheryazova (fristayl) shular qatorida o'rin olgan.

Ekspozitsiyalarda mustaqil O'zbekiston terma jamoasining 1996 yili Atlanta shahrida (AQSH) Olimpiya O'yinlarida ishtirok etgani to'g'risidagi qiziqarli ma'lumotlar alohida o'rin tutadi.

Horijiy mutahassislarning e'tirof etishlariga ko'ramamlakatimizning sportchilarining musobaqalarda birinchi marta ishtirok etganliklari muvaffaqiyatli chiqqan; A. Bagdasarov (dzyudo) kumush medaliga, K. To'laganov (Boks) bronza medaliga sazovor bo'lishdi, O. Chusovitina (gimnastika), R. Galiyev (yengil atletika), R. Islamov, A. Ochilov (kurash) o'z yuksak mahoratlarini qo'rsatishdi.

Har qanday muzeyda bo'lgani kabi, katta qiziqish uyg'otgan eksponatlar bu yerda ham mavjud. Bu avvalo, O'zbekiston Prezidenti I. A. Karimov taqdirlangan Olimpiya oltin nishoni va Osiyo Olimpiya Kengashi nishoni, shuningdek, turli hil boshqa mukofotlar, sovrinlar, medallar, fristayl bo'yicha jahon chempioni L. Cheryazovning shaxsiy sport jihozlari, Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi Prezidenti X. A. Samaranchning muzey ochilishida topshirgan esdalik sovg'alari, rang-barang nishonlar, ayniqsa, diqqatga sazovardir.

Olimpiya shon-shuhrat muzeyi faqatgina o'z faoliyati bilan cheklanib qolmasdan, balki O'zbekiston Jismoniy Tarbiya va sport davlat qo'mitasi, hamda O'zbekiston Olimpiya Qo'mitasi bilan ham yaqindan hamkorlik qiladi: matbuot konferensiyalari, anjumanlar o'tkazish, sportchilarni musobaqalarga kuzatish, har xil turnirlar va musobaqalarning g'oliblari bilan uchrashuvlar uyushtirish kabi tadbirlarni amalga oshiradi. Ko'pincha, aynan

ana shu uchrashuvlardan keyin sportchilar o'zlari qo'lga kiritgan sovrin va kuboklarni mukofot tariqasida muzeyga topshirib ketadilar.

Muzey zamonaviy video texnikasi bilan jihozlangani tufayli, bu yerda Toshkentda bo'lib o'tadigan turli xil sport musobaqalari shuningdek, muzeyda o'tkaziladigan matbuot konferensiyalari, anjumanlar, qutlovlarni tasvirga tushirish va keyin ommaga namoyish etish imkoniyati yaratilgan. Bu lavhalardan sport mutahassislari, televideniye va ommaviy axborot vositalaridan sport taxririylatlari foydalanadilar. Muzeydagi texnik jihozlar, eksponatlar va jamg'armalar, video mahsulotlari, mahsus adabiyotlar har xil sport turlari mutahassislari, O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya instituti talabalari, malaka oshirish kurslari tinglovchilarining ilmiy, uslubiy tadqiqotlar o'tkazishlariga katta imkoniyatlar yaratib beradi. Muzey Lozannadagi XOQ MOK bosh qarorgoxi huzuridagi Olimpiya Shon-Shuhrati muzeyi bilan aloqalar o'rnatish va hamkorlik qilish to'g'risidagi tamonlama shartnoma imzolagan, ekspozitsiyalar va adabiyotlar soni shu yo'l bilan aham ko'payib boradi.

Olimpiya Shon-Shuhrati muzeyi xalqaro Olimpiya Qo'mitasi Prezidenti X. A. Samaranch tomonidan yuksak baholangan, u muzeyga «Muzey jahonda ikkinchi o'rinda turadi», baho bergan edi.

Mustaqillik yillarida muzeylar rivojlanib bormoqda.

«O'zbekiston xalqlari tarixi» muzeyining yangicha asosda qurilishi, uning ekspozitsiyalarining qaytadan ko'rib chiqishi shuningdek shahidlar xotirasiga bag'ishlab alohida muzey tashkil etilishi fikrimizning isbotidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I. A. Amir Temur faxrimiz g'ururimiz. Birlik 1996y. 26 oktabr.
2. Karimov. I. A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. Toshkent 1998.
- 3.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Muzeylar faoliyatini tubdan yaxshilash va takomillashtirish to'g'risida» gi Farmoish, 1998y. 12 yanvar, Moziydan sado, 1999 y.
5. O'zbekiston Prezidenti I. A. Karimovning Toshkent shahrida Temuriylar tarixi davlat muzeyining ochilishi marosimida so'zlagan nutqi, 1996 yil, 18 oktabr.
6. N. N. Xabibullayev. O'zbek muzeylarining istiqboli. Moziydan sado. 1999
7. Yakubova, D. (2022). SURXONDARYO TARIXI. LESSON PRESS.
8. Yakubova, D. (2021). Ўзбекистонда пахта яккаҳоқимлиги ва унинг натижалари. Tafakkur Avlodi.
9. Диларам Тажиевна Ёқубова (2021). СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИДА ИНГИЧКА ТОЛАЛИ ПАХТАДАН ЮҚОРИ ҲОСИЛ ОЛИШ АГРОТЕХНИКАСИНИНГ РИВОЖЛАНИШДА М.С.ИСТОМИННИНГ ФАОЛИЯТИ. Academic research in educational sciences, 2 (4), 1802-1810. doi: 10.24411/2181-1385-2021-00801
10. Ёқубова, Д. Т. (2020). Сурхондарё вилоятида ингичка толали пахтадан юкори хрсил олиш агротехникасининг ривожланишида м. с. истоминнинг фаолияти. Хоразм маъмун академияси ахборотномаси, 120-123.
11. Ёқубова, Д. Т. (2020). Сурхондарё вилоятида ингичка толали пахтадан юкори хрсил олиш агротехникасининг ривожланишида м. с. истоминнинг фаолияти. Хоразм маъмун академияси ахборотномаси, 120-123.
12. Nazirov, B. (2022). Mahallada hokim yordamchilari faoliyatini tashkil etish bo'yicha

metodik qo'llanma. Scienceweb academic papers collection.

13. Nazirov, B. (2020). Ўзбекистонда жисмоний маданият ва Спорт тарихини (XX аср–XXI аср бошларида Сурхон воҳаси мисолида) ўрганишнинг долзарблиги. Scienceweb academic papers collection.

14. Normamatova, P., & Jumayev, A. (2021). FUQAROLIK JAMIYATINI QURISH JARAYONI: O'ZGARISHLAR VA ISTIQBOLLAR. Academic research in educational sciences, 2(2), 956-962.

15. Normamatova, Pardaxol Ochildiyevna (2021). MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTON TASHQI IQTISODIY ALOQALARNING YO'LGA QO'YILISHI (SURXON VOHASI MISOLIDA). Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1 (11), 871-876.

16. Abdirasulovich, B. M. (2022). HISTORY OF UZBEK TAKIYAS IN ISTANBUL AND ECONOMIC RELATIONS WITH THE OTTOMAN STATE. Modern Journal of Social Sciences and Humanities, 5, 116-119.